

Schriftlicht

Jehu's huis en Jizreëls bloed

G. Kwakkel

De HERE zeide tot Hosea: Noem hem Jizreël, want het zal niet lang meer duren of Ik zal de bloedschuld van Jizreël bezoeken aan Jehu's huis, en een einde maken aan het koninkrijk van het huis Israëls.

(Hosea 1:4)

Bij Jizreël heeft Jehu het koningshuis van Achab uitgeroeid. God heeft hem daarom geprezen. Hij heeft hem toegezegd dat zijn nakomelingen tot in de vierde generatie op de troon zullen zitten (2 Kon. 10:30). Nu laat de HERE Hosea weten, dat Hij Jehu's koningshuis zal straffen voor de bloedschuld van Jizreël. Hoe kan dat?

Levende profetie

Hosea heeft van de HERE een immens zware opdracht gekregen. Hij moet trouwen met een vrouw van wie hij bij voorbaat weet, dat zij hem ontrouw zal zijn. Zij zal overspel plegen en zich gedragen als een hoer. Met zo'n vrouw moet hij leven en het bed delen. Bij haar moet hij kinderen krijgen. Zal hij ooit weten of die kinderen echt van hem zijn?

Hosea voert de opdracht van de HERE gehoorzaam uit. Hij trouwt met ene Gomer. In zijn huwelijk laat hij zien wat de HERE van zijn volk verdragen moet. Net als Gomer bij Hosea loopt Israël overspelig bij z'n God vandaan (Hos. 1:2; 3:1). Hosea's huwelijk is een levende, een zichtbare profetische verkondiging.

Gomer raakt in verwachting. Hosea en Gomer krijgen samen een zoon. Dan volgt er een nieuwe opdracht van de HERE aan Hosea. Hij moet zijn zoon een symbolische naam geven: Jizreël. Zo wordt het geboortekaartje van de pasgeboren jongen eveneens een profetisch woord. Door de naam die hij draagt, zal het jochie zelf de komende jaren een levende profetie zijn.

Zijn naam, Jizreël, verkondigt wat er binnenkort gaat gebeuren. Economisch en militair gezien gaat het goed met Israël. Jerobeam II, een achterkleinzoon van Jehu, zit op de troon. Hij is een bekwaam vorst. Onder zijn regering is er welvaart in het rijk van de tien stammen. Gebiedsdelen die verloren zijn gegaan, worden heroverd (vgl. 2 Kon. 14:25,28). Maar de voorspoed zal niet lang meer duren. De HERE zal het koningshuis van Jehu ter verantwoording roepen. Hij gaat zijn straf voltrekken. Dat heeft niet alleen gevolgen voor de dynastie die op de troon zit, de nakomelingen van Jehu. Het raakt het hele Noordelijke rijk. Binnenkort zal er voorgoed een einde komen aan de monarchie in Israël. De tien stammen zullen ophouden te bestaan als een zelfstandig koninkrijk (Hos. 1:4 slot). Israëls boog zal verbroken worden. De militaire macht wordt vernietigd (vgl. Jer. 49:35). Dat zal gebeuren op de plaats waar veel vaker grote en beslissende veldslagen plaatsvonden: de vlakte van Jizreël. Met zijn naam kondigt Hosea's oudste zoon de ondergang van Israëls legermacht op dat slagveld aan.

Maar zijn naam, Jizreël, herinnert allereerst aan iets dat in de *plaats* Jizreël gebeurd is. De plaats Jizreël lag aan de oostkant van de vlakte met dezelfde naam. Koning Achab en zijn opvolgers hadden er een paleis (zie 1 Kon. 21). In die plaats, Jizreël, is bloed vergoten. En voor dat bloedvergieten zal, zo zegt de HERE, het koningshuis van Jehu gestraft worden.

Jehu's bloedvergieten

Op welke gebeurtenissen wordt hier bedoeld? Het zou kunnen gaan om een slachtpartij waarover je nergens anders in de Bijbel iets leest. Dat gebeurt wel vaker in de profetieën van Hosea. In Hosea 6:9 wordt gesproken over priesters die zich als bandieten gedragen. Zij plegen moorden op de weg naar Sichem. Geen enkele andere tekst in de Bijbel geeft meer informatie over die bloederige gebeurtenissen.

Toch ligt het niet voor de hand het in die richting te zoeken. De gebeurtenissen worden met zoveel woorden gerelateerd aan het huis van *Jehu*. Kennelijk was het van belang dat niet maar de naam van de regerende vorst, Jerobeam II, maar zijn naam in dit verband genoemd werd. De combinatie van de naam Jehu met het vergieten van bloed en de plaatsnaam Jizreël doet als vanzelf denken aan wat Jehu deed, toen hij de macht greep. Het roept het bloed in herinnering van alle mensen die toen gedood zijn.

Jehu's staatsgreep ging met veel bloedvergieten gepaard. Dat beperkte zich niet tot de plaats Jizreël (vgl. 2 Kon. 9:27; 10:14,17,25). Maar Jizreël was wel de plaats waar de staatsgreep plaatsvond en van waaruit Jehu zijn acties ondernam. In Jizreël vonden koning Joram en de koningin-moeder, Izebel, de dood (2 Kon. 9:24,33). Bij de poort van Jizreël liet Jehu de afgehakte hoofden van 70 prinses uit het koningshuis van Achab opstapelen (2 Kon. 10:8). Niemand die van Achabs huis in Jizreël overgebleven was, ontkwam. Jehu liet hen allemaal ombrengen, samen met alle mannen die een voorname positie innamen in het koninkrijk (2 Kon. 10:11).

Deze bloederige gebeurtenissen rond Jizreël stonden aan het begin van het koningschap van Jehu's familie. Nu wordt door de HERE het einde van het koningschap in Israël met die gebeurtenissen verbonden (Hos. 1:4 slot). Toen de HERE Hosea zijn opdracht gaf, was het al bijna een eeuw geleden dat Jehu zijn staatsgreep pleegde. Maar juist tegen die achtergrond krijgen de eerste woorden waarmee de HERE de naam Jizreël verklaart, meer betekenis. Namelijk, dat het nu *niet lang meer zal duren* tot Hij Jehu's huis ter verantwoording zal roepen voor het bij Jizreël vergoten bloed.

Gods plan uitgevoerd

Binnenkort zal het koningshuis van Jehu dus gestraft worden voor het bloedvergieten rond Jehu's troonsbestijging. Maar dat lijkt vierkant in strijd met 2 Koningen 10:30. Daar valt te lezen dat de HERE tegen Jehu zei: 'Je hebt juist gehandeld door te doen wat goed is in mijn ogen: je hebt mijn voornemens ten aanzien van het koningshuis van Achab volledig ten uitvoer gebracht. Daarom zullen jouw nakomelingen tot in de vierde generatie op de troon van Israël zitten' (NBV).

Pal daarvoor, in 2 Koningen 10:29, lees je dat Jehu niet brak met de zonden van Jerobeam I, de zoon van Nebat. De gouden stierkalveren in Betel en Dan bleven staan. Kennelijk durfde Jehu het net zo min als Jerobeam aan, zijn onderdanen naar de tempel in Jeruzalem te laten trekken om daar samen met de Judeeërs de HERE met offers te dienen. Direct na 2 Koningen 10:30 zegt vers 31, dat Jehu de HERE niet diende met zijn hele hart. Dat vers vermeldt nogmaals dat Jehu bleef doorgaan in het spoor van Jerobeam. Je verwacht dan iets als een straffende reactie van de HERE op die zonde. Die straffende reactie wordt inderdaad genoemd, in de verzen 32 en 33.

Precies tussen die verzen over Jehu's zonde staat dan de aankondiging dat Jehu's nakomelingen tot in de vierde generatie op de troon van Israël zullen zitten. Vanwege de opvallende plaats van die aankondiging is wel eens de gedachte geopperd, dat het hier eigenlijk om niet meer dan een uitstel van Gods gericht zou gaan. Anders dan David en Jerobeam I, de zoon van Nebat, krijgt Jehu immers ook niet de belofte van een dynastie die

altijd zal standhouden (vgl. 2 Sam. 7:16; 1 Kon. 11:38). Hij krijgt alleen maar te horen, dat de door hem verdiende straf pas over enkele generaties voltrokken zal worden.

Deze redenering overtuigt niet. Was het in die tijd nog wel denkbaar dat Jehu de belofte van een altijd blijvend koningshuis zou hebben gekregen? Een eeuw geleden had de profeet Achia al aan de vrouw van Jerobeam I laten weten, dat Israël zou worden weggerukt uit Kanaän. Het zou worden verjaagd tot aan de overkant van de rivier de Eufraat. Israël tergde zijn God door Asjerapalen en door de gouden stierkalveren in Betel en Dan (1 Kon. 14:15-16). Een duurzaam koningschap zat er in Israël allang niet meer in.

In 2 Koningen 10 worden de zonden van Jehu en Gods straf daarover niet verbloemd. Maar dat neemt niet weg, dat de HERE in vers 30 ronduit positief spreekt over wat Jehu met Achabs koningshuis gedaan heeft. Toen Jehu koning Joram en heel de familie van Achab om het leven bracht, voerde hij Gods eigen plannen en opdrachten uit (zie 1 Kon. 19:16-17; 21:21-24,29; 2 Kon. 9:7-10; 10:17).

In 2 Koningen 10:30 keurt de HERE het met zoveel woorden goed, dat Jehu het oordeel voltrokken heeft aan Achabs koningshuis. Omdat hij dat gedaan had, mocht hij bij voorbaat zeker weten dat zijn familie vier generatieslang op de troon zou zitten. Vier generaties, dat is het maximum aan nakomelingen dat je normaal gesproken te zien kunt krijgen, als je een hoge leeftijd mag bereiken. Jehu zou nooit zelfs maar een achterkleinkind hoeven te zien van wie hij wist: die wordt van de troon verstoten. Tot zijn dood zou hij niet door dat vooruitzicht worden geplaagd. Zo is het ook gegaan. Jehu's familie bleef ongeveer een eeuw aan de macht. Langer dan enige andere dynastie in het Noordelijke rijk. Pas Jehu's achterachterkleinzoon Zekarja werd na een bewind van slechts zes maanden van de troon gestoten (2 Kon. 15:8-12).

Waarom later straf?

Hoe kan het dan, dat de HERE tegenover Hosea spreekt over een bloedschuld waarvoor Hij Jehu's huis ter verantwoording zal roepen? Waarom is wat in 2 Koningen 10 goed leek te zijn, nu een reden om Jehu's nakomelingen te straffen?

Toen Jehu Achabs koningshuis uitroeide, liet hij zich niet alleen beheersen door liefde voor de zaak van de HERE (zoals hij zelf in 2 Kon. 10:16 tegenover Jonadab beweert). Eigen belang en machtshandhaving speelden een minstens even grote rol. Het blijkt alleen al uit het feit dat hij de gouden kalveren in Betel en Dan liet staan. Was het echt nodig dat hij zoveel bloed vergoot? Zat achter zijn wrede optreden ook niet het streven zijn eigen positie ten koste van alles veilig te stellen?

In Jesaja 10:5-19 staat te lezen hoe God de koning van Assyrië gebruikte als een instrument om zijn volk te straffen. Hij was een stok in de handen van de HERE. Toch zouden hij en zijn volk zelf gestraft worden voor de buitensporige en hoogmoedige manier waarop zij hun werk hadden gedaan. Op een vergelijkbare manier gebruikte God de bloederige daden van Jehu om zijn straf te voltrekken aan Achabs koningshuis. Hij werd daarom geprezen (1 Kon. 10:30). Is het mogelijk, dat hij desalniettemin zelf verantwoordelijk gesteld werd voor de wrede manier waarop hij het deed, net als de koning van Assyrië in Jesaja 10? Zou dat de achtergrond zijn van de strafaankondiging in Hosea 1:4?

Het ligt enigszins voor de hand in die richting te denken. Maar een afdoende verklaring biedt het niet. Want op deze manier wordt nog steeds niet duidelijk, waarom de HERE in de tijd van Jehu zelf van die wreedheid niets gezegd heeft. En waarom dat bloedvergieten bijna een eeuw later wel een reden is om Jehu's koningshuis te straffen.

Tijd voor bezinning

Er moet dus iets meer aan de hand geweest zijn. Maar wat? Daarover zwijgt de HERE in Hosea 1:4. Dat betekent niet, dat je er niets over zou kunnen of mogen zeggen. Integendeel, de bedoeling van het feit dat de HERE er zelf niets over zegt in Hosea 1:4, zou wel eens kunnen zijn dat Gods volk er zelf over gaat nadenken.

Als Jizreël geboren wordt, staat Hosea nog aan het begin van zijn optreden als profeet. Na Jizreël worden er twee andere kinderen geboren, een dochter en een zoon. Die beide kinderen krijgen in opdracht van de HERE namen die geen mens aan zijn kind zou geven. Namen met een onmiskenbaar onheilspellende klank. De dochter moet Lo-Ruchama heten. Die naam laat doorklinken dat de HERE Zich niet meer over zijn volk zal ontfermen (Hos. 1:6). Nog erger wordt het bij het derde kind, Lo-Ammi: Israël zal zelfs ophouden Gods volk te zijn (Hos. 1:9)!

Bij de naam van het eerste kind, Jizreël, liggen de zaken anders. Mogelijk werd die naam door meer jongens en mannen in Israël gedragen (vgl. 1 Kron. 4:3). De naam betekent: God zaait. Dat heeft op zich helemaal geen onheilspellende klank. Je kunt er zonder er iets aan te veranderen een positieve duiding aan geven (vgl. Hos. 1:11; 2:21).

Bij Hosea's oudste zoon heeft de naam Jizreël wel een onheilspellende betekenis. Maar dat wordt pas duidelijk uit de toelichting die bij de naam gegeven wordt: binnenkort zal de HERE Jehu's koningshuis ter verantwoording roepen over het bij Jizreël vergoten bloed. Jizreël is dus een naam die uitnodigt tot navraag: 'Waarom, Hosea, heb jij je zoon die naam gegeven?' 'Jizreël, waarom heet jij eigenlijk zo?'

Het einde van de monarchie in Israël komt eraan. Het zal niet lang, maar toch nog even duren voor het zover is. In die korte tijd is er kennelijk nog gelegenheid voor navraag, nadenken en bezinning: 'Hoe kan het, dat het koningshuis nu na een eeuw alsnog gestraft wordt voor het bloed dat Jehu vergoten heeft? Hoe kan het, dat de HERE nu straft wat Hij eens goedkeurde?' Het antwoord op die vraag kan Israël vinden in de boodschap die uitgaat van Hosea's huwelijk met een overspelige vrouw. Het was Jehu's taak het koningshuis van Achab van de troon te stoten. Het koningshuis dat de dienst van Baäl had ingevoerd, moest aan de kant. De dienst van Baäl moest worden uitgeroeid. Zodat Israël weer alleen de HERE zou dienen. Dat was de legitimatie van Jehu's optreden.

Nu zit zijn achterkleinzoon Jerobeam II op de troon. Onder zijn bewind is het land weer net zo diep gezonken als in de tijd van Achab. Voor het oog wordt de HERE nog wel gediend. Maar feitelijk gaat het hart van Gods volk naar Baäl uit. Israël wendt zich weer 'in schandelijke ontucht van de HERE af' (Hos. 1:2).

Daarmee is de basis weggefallen onder het koningschap van Jehu en zijn familie. Het bloed dat vergoten werd om die familie aan de macht te brengen, kan nu op geen enkele manier meer gerechtvaardigd worden. Nu Jehu's opvolgers zelf Baäldienaars geworden zijn, komt de uitroeiing van Achabs familie per saldo neer op niet meer dan een ordinaire moordpartij. Daarover mag Israël nadenken. Om te beseffen hoe diep het zelf gezonken is. Zodat het Gods oordeel aanvaardt. En uiteindelijk gaat beseffen, dat er maar één uitweg is: niet maar half, maar echt bij de HERE blijven, in trouwe liefde.

Naschrift

De verhouding tussen 1 Koningen 10:30 en Hosea 1:4 is uitvoerig besproken in het proefschrift waarop Werner Gugler in 1996 bij Prof. Ohmann promoveerde: *Jehu und seine Revolution* (Kampen, Kok Pharos; p. 249-266). Guglers studie heeft mij in verschillende opzichten gestimuleerd. Ik heb er bij het schrijven van dit artikel dankbaar gebruik van gemaakt. Wel kom ik uiteindelijk tot andere conclusies dan hij. Een gedetailleerde bespreking van de verschilpunten zou dit artikel echter te lang en te technisch gemaakt hebben.